

se pa tirja skupščina obstoječa iz mnogo udov, in to takošnih, kateri navadno, posebno v večih srenjah, dalje saksebi bivajo, pri svojih mnogovrstnih opravkih se malokedaj shajati vtegnejo. Kako bi se v tacih razmerah policija ročno in vspešno izvrševati mogla? Torej se tudi o marsikateri malo važnej stvari leta in leta dni okoli pisari, ter hodijo pogosto službina pisma od Poncija do Pilata, od oblastnije do oblastnije, preden se prava, pristojna zadene. In če je že po dolgem čakani, po mnogih stroških do tega prišlo, da se stvar rešila, nima po navadi srenja dovoljnih pripomočkov, razsodbo izvršiti, marveč je primorana, za izvrševanje zopet politično gospôsko prositi, če hoče kaj opraviti. Zgodilo se je pa že mnogokrat, da je politična gospôška svojo pripomoč odrekla, češ da je srenja vsled postave v teh rečeh — samovlastna! In tako visi vsa srenjska samovlast v zraku.

Cerkvene zadeve.

Zgodovina lavantinske škofije.

II. Na Štorskem

imela je labodska vladikovina v 17. stoletju naslednje župnije, prištete osim na Koroškem:

9. Župnija sv. Margarete na Muti s podružnicami: a) sv. Petra, b) sv. Janeza pod Mutoj, c) ss. Primoža in Felicijana in d) sv. Jerneja. — 10. Samostan puščavnikov sv. Avguščina na Muti. — 11. Samostan dominikanskih nun v Marbegu. — 12. Župnija sv. Mihaela v Marbegu s podružnicami: a) sv. Martina na Ledini (in Egarten), b) sv. Ila v Vižingi, c) sv. Lenarta na Ravnem, d) ss. Šimona in Jude v Pernicah in e) sv. Jakoba v Soboti. — 13. Župnija Marije device v Brezji (Fresen) s podružnico sv. Ožbalda za Dravo. — 14. Župnija sv. Jurja na Remšniku in nje podružnici: sv. Katarine v Kopli in sv. Pongraca na Vrhu. — 15. Župnija sv. Florjana za Laznico s podružnico sv. Urha. Tamošnji župnik je bil komisar za vse sledeče nad Radolno ležeče lavantinske duhovnije: 16. Župnija sv. Janeza v Labodovcu (Schwanberg) s podružnico sv. Ane na Gori in s kapelo sv. Jožefa v labodovskem gradu. — 17. Župnija sv. Ila v Holeneku s podružnico sv. Bolfganga na Gori. — 18. Vikarija vsih Svetnikov v Lonču (Landsberg) s kapelico sv. Lovrenca v lončkem gradu. — 19. Župnija Marije device na Ojstrici s podružnico sv. Miklavža v Trahütten. — 20. Župnija sv. Jakoba v Freilandu s podružnico sv. Ožbalda. — 21. Župnija sv. Jerneja v Gamsu. — 22. Župnija sv. Andraša v Suselji (Sausal). — 23. Župnija sv. Mihaela v Glinici (Kleinstätten) in nje podružnici: sv. Martina v sulmski dolini in sv. Jurja v Krčovini (in Gereuth). — 24. Župnija sv. Urbana v Altenmarktu s

podružnico sv. Ane v Beli (in der Wiel). — 25. Župnija sv. Ane v Suselji.

To so vse župnije in cerkve nekdanje lavantinske vladikovine. Ležale so vse okoli labodskih planin, deloma po njih panogah.

V teh razmerah je ostala lavantinska škofija do leta 1786. V tem letu je pa cesar Jožef II. kakor druge škofije, tako tudi lavantinsko na novo omejil. Po njegovi določbi je tačas lavantinska škofija vse svoje nad Dravo ležeče štirske župnije in cerkve oddala sekovski škofiji, je pa mesto njih prejela na Koroškem ves velikovski okraj, na Štorskem pa celjski okraj. — Tako na novo omejena lavantinska vladikovina je segala gori blizu Judenburga in Celovca, doli pa blizu Zagreba, in je razdeljena bila na 20 dekanij. Te dekanije so bile: na Koroškem: 1. šent-lenartska, 2. wolfsberška, 3. šent-andraška, 4. velikovska, 5. doberlovaška in 6. pliberška; na Štorskem: 7. vuzeniška, 8. starotrška, 9. bistrška, 10. konjiška, 11. škalska, 12. gornogradska, 13. braslovška, 14. novocerkovska, 15. celjska, 16. laška, 17. šmarska, 18. rogačka, 19. kozjska in 20. videmska.

Štela je škofija 210 duhovnij in 320.000 duš, med kojimi je bilo 50.000 Nemcev, ki so naseljeni bili v lavantinski dolini, za Labodo od Reichenfelsa do labodske župnije. Vsi ostali prebivalci (270.000 duš) so bili slovenske narodnosti.

(Dalje sledi.)

Gospodarske stvari.

O vinstvu,

ali kako se vino v kleti oskrbuje.

(Spisal Franjo Jančar.)

Pretakanje.

Kaj se vidi v moštu?

Že smo poprej vidili, koliko nesnage pride v mošt, kder se grozdje v kadi tlači in zgoraj stoječi mošt koj v škafe pôlje in v sode nosi. Ne vidi se pa toliko nesnage, ako se grozdje na tlačilnici tlači, čeravno se tu tudi mnogo gnjusnega v moštu znajde, ki s tlačilnice v kad teče; le v majhnih, gostih podobah je. To se z očmi lahko vidi. Vzemimo čašo z moštom 5 — 8 dni starim napolnjeno, ko namreč že bolj mirno vre, ter le še bolj lahkeje reči in stvarce v njem plavajo in se vzdigujejo. Blato ali stanjšana zemlja, ki je večkrat o deževnem vremenu na grozdju, nekteri mehuljini kosčeki, peške itd., so se že na dnu vsedli. Vidili pa bomo drobce od stlačenega grozdnega mesa, proge še ne razkrojenega grozdnega sladkorja itd., kar dela, da je mošt gost; in če bi že čisto vino bilo. Dalje se zapazi v moštu pogostoma kaki mrčes ali nja deli, še celó črvi v vinskih jagodah zdruzgani bistremu očesu ne uidejo itd.

Je li mošt za piti?

Že nekterega grozdja ni varno zobati, kakor: beline, lipovšine, itd., ki dela hitrico posebno ob hladnem jesenskem vremenu, ko se lahko želodec preveč ohladi. Pa tudi pod prejšnim napisom navedeni prizori, ki se v mlademu moštu nahajajo in z očmi vidijo, niso nikakor vabljivi. Človek po takem nikdar nebi mošta ni ne kušal, tem manj pa ga slastno srkal, kar najraje ženske storijo, ali pa si beli kruh ali zemljo v njem namakajo. Zato je nemški prigovor resničen: „Trinken, was klar ist, und reden, was wahr ist“; po našem: „Piti, kar je čisto, in govoriti, kar je resnično!“ Za Boga! Kedaj neki je bila kakošna čorba ali luža vabljiva in zdrava pijača? Ali ne učini iste nezdrave prikazni mošt v človeku, ki ga hlastno pije? Ali niso navadni nasledki take pijače: vetrovi, driska, pokvarjeni želodec, večkrat še vnetje črev ali droba? Mošt po tem takem ni za piti.

Ali je prav, da se mošt ne pretaka?

Nekteri vinski posestniki pravijo: mošta ne gre pretakati; čim dalje je vino na drožji, tim boljše je in bo! — Toda umnejši vinorejci temu glasno oporekajo, in to celo po pravici. Prašamo: Kaj neki zamorejo v moštu ali v vinu vsedlo blato, žemasti drobci vinskih jagod, pajki, kobilice, mehulje, peške itd. hasniti? — Kar je prave vinske strojnine, to se je iz mešičkov, peceljnov itd. iztisnilo; kar se je vsedlo, je blato, pomešano raznimi, deloma ostudnimi stvarmi, ki moštu ne pomagajo do višje vrednosti. Iz tega pa sledi, da je neobhodno potreba, mošt pretočiti in oprostiti grdobe, v kateri se toliko odurnih, škodljivih drobcev in priržkov znajde, ki se nikakor ne da do o tlačenju grozdja odstraniti.

Tudi vino se lahko in se celo mora skaziti in pokvariti, ako je na drožji del časa, posebno če pivnica ni zadosti hladna, ali solnce na sode pritiska, ali je sicer o poletnem času jako vroče. Takrat se drožje vzdiguje; če pa še vetrovi pihajo, se tem lažje to zgodi in vino pokvari.

Kedaj se mora mošt pretočiti?

Ko smo v prvič sode z moštom do 2 palca pod piliko napolnili, in si za pretakanje, katero se brž zvrši, prazen sod v koti na gantuarjih med druge uvrstili, in ga v ta namen ne nalili, vendar pa ga dobro pripravili, se mu sedaj le še kosček žveplja vžge, in potem se koj iz bližnjega soda mošt za 12 ur, ali saj v 24 urah v prazni sod pretakati zamore, ker se je v tem času že vsa najdebelejša nesnaga vsedla. Ko je ta sod prazen, iz katerega se je v prvič začelo pretakati, se pipa v bližnji sod dene, in iz tega v uni prazni sod pretaka, ko so se najgostejše drože iz njega v drug prazen sod spravile, v katerega vse drožje zaporedoma pride. Ako bi se dalje čakalo s pretakanjem, in je toplo grozdje stlačeno bilo, ali je

sicer vreme vroče, bi mošt prej vreti začel, in ta nesnaga bi se po vsem sodu gori in doli valila, kar bi pretakanje nemogočno storilo in bi tudi brez uspeha bilo. Za to gre mošt v tem času pretočiti.

Kedaj pa mošt vre?

Kedar se mošt zgreje do 12. ali 14. stopnje gorkote, takrat najburnejše vre, in trpi vretje dva ali tri dni; v 8 dneh je odvrle in se večidel popolnoma vlegel. To burno vrenje mošta se prej ali slej začne, kakoršno je namreč vreme o tigratvi: hladno, mrzlo ali toplo in vroče. Ednako mrzlo ali topleje pride tudi grozdje v tlačilnico, iz katere priteka več menj segreti mošt v kad ter po različnosti gorkote prej ali slej v sodih vreti začne. Navadno vsa ta nezapopadljiva prikazen v moštu v 8, k večjemu v 10 dneh mine. O takem času je tudi klet čutljivo topleja, ako je mnogo mošta v njej, ki je v burnem, silnem vrenji, večkrat so posebno starejši sodi, če so kletina okna zadelana, čez in čez tudi zunaj mokri.

Zoper sovražne gosenice. — Mlada drevesca na prodaj.

Sadjereja ima mnogo sovražnikov, posebno pa mráz, listne uši, kebre dolgonosce, zajce in pa požrešne gosenice (osranice.)

Lansko zimo je mráz po gornjem Koroškem sila veliko starega in mladega sadnega drevja pokončal, tudi na Kranjskem v Bohinji; kjer že 10 let mráz ni kaj škodoval, se je predzadnjo zimo po mrazu veliko škode naredilo.

Zoper listne uši, katere na majhnih drevescih s tobakovo vodo preganjamo, na velikih drevescih skoro nič ne premoremo. Zdatnejšo pomoč pa imamo zoper kebre dolgonosce, zajce in gosenice.

Gosenice so mnogih sort. Tiste, katerih je na drevju največ in se meseca junija v bele metulje spremené, zaplodí po listji beli metulj. Bela jajčica, ktera se po listji vidijo, pa kmalu rumenkasta postanejo, se še tisto leto izležejo, žo toliko časa, da so pol palca dolge, potlej se pa zavijejo v deloma snedeno listje, in tako preživijo zimo zavite v saho listje; kakor hitro pa spomladi začnejo popki odganjati, začnejo precej jesti, še predno je listje popolnoma razvito. In ljudje pravijo po zmoti: „gosenice so se že zglele.“

Njih sovražniki so mnoge tice. Poznam gospoda, kateri je po zimi pticam na svojem oknu jesti dajal in ptice so mu za plačilo ves vit okoli hiše gosenic očedile. Vsi zaviti listi, kateri so na vejice privezani bili, in v katerih so majhne gosenice zavite in skrite bile, so razključani in razcunjani. — Tudi vetrovi so sovražniki gosenic, ker na vejice privezane listne zavitke potrgajo in odnesejo v kraje, kjer mlade gosenice živeža ne najdejo in zato lakote poginejo.

Kjer pa nespametni ljudje koristne tičice preganjajo, jim gnezda razdirajo in mlade pobijajo, ali kjer je sploh le malo tic, ondi ostane preganjanje gosenic človekovo delo. Ako pa človek to delo opusti, spremenijo požrešne gosenice lepe sadne kraje v žalostne puščave, v katerih človeku 2 leti zapored ni treba sadja iskati, kajti po gosenicah objedeno drevje, če je dobro, še le drugo leto cvetne popke zastavi.

Žalostno je bilo gledati lansko leto po lepih vrtilih slovenske zemlje, kako so drevesa ob času najlepšega zelenja svoje gole veje v zrak molela!

Letos pa sovražnik veliko močnejši mimo lanskega že preži po mladem zelenju.

Sadjerejci! brez vsega odloga na boj zoper gosenice! 14 dni še odložite — tačas so se izlezele po drevju — in niste jih več kos ustrahovati.

Kaj je tedaj storiti zoper gosenice?

Prvo je, da ogledaš svoje drevje. Ako najdeš, da listni gosenični zavitki so preključvani in prazni, ondi je tič namesto tebe delo opravil. Ako so pa ti zavitki še celi in majhne gosenčice v njih, moraš jih ti pokončati. Stori pa tako-le: vzemi lahno leskovo preključico, prekolji jo na tanjšem koncu in prigojzdi jo, da bo nekoliko zijala kakor vilice; pojdi na drevje, potrgaj z rokami suhe nepreključvane listne zavitke; kar jih ne moreš z rokami doseči, primi jih s preklanim precepom in jih odtrgaj. Gospodski vrtnarji strižejo gosenično zalego z drevesnimi škarjami, pa tudi veliko mladik pokončajo. Še je treba otrebljeno listje pograbit pod drevesom in v kraj spraviti ali sežgati.

Zdaj pa še nekaj.

Mislim, da je znano po Slovenskem, da se jaz že veliko let s sadjerejo pečam, in da sem vse poglobitno žlahno sadje, kar ga po Evropi slov, vsega skupaj čez 800 sort v svojo drevesnico spravil.

Imam pa visoka in pritlična drevesa, in jih prodajam po nizki ceni na vse kraje. Imam že svoje rejence na Moravskem in v Galiciji, celo do Levova, in ravno zdaj imam naročilo iz Aleksandrije v Egiptu.

Dobi se pri meni tudi jedljiva rabarbara (*Rheum esculentum*), izvrstna nova prikuha in pa velikanski špargeljni.

Prodajamo pa visoka drevesca v drevesnici "in loco":

1. Jabelka, češnje, cepljene češplje (*Pflaumen*) in višnje po 30 do 35 kraje.
2. Visoke hruške po 40 do 50 kraje.
3. Orehe po 25 kraje.
4. Visoke murve po 20 do 25 kraje.

Pritlična drevesa (*Zwergbäume*) pa:

1. Jabelka po 30 kraje.
2. Češnje in višnje po 30 do 35 kraje.
3. Hruške cepljene, češplje in marelice po 30 do 40 kr.

4. Breskve visoke in pritlične po 30 do 40 kraje.
5. Špargeljne po 3 kraje.
6. Rabarbaro po 5 kraje.

Letos imam še posebno veliko lepih in žlahnih hruševih pritlikovcev in novih sort češinj na prodaj. („Novice.“)

Lovro Pintar,
župnik v Breznici na Kranjskem.

Dopisi.

Iz Konjic, 23. sušca. (Obletnica kat. pol. društva.) Dnes teden je naše kat. pol. društvo že drugo obletnico svojega ustanovitvenja obhajalo. Prav obilno gospodov in kmetov se je bilo zbralo. Društveno dvorano so kinčale podobe sv. Očeta Pija IX., svitega cesarja Franca Jožefa I. in našega hrabrega slov. poslanca g. Hermana. Preden se je zborovati začelo, se je 17 novih udov oglasilo, ki so bili med društvenike sprejeti. Odbor je po g. zapisovalcu dal daljše poročilo o društvenem delovanju v preteklem letu 1872. Iz tega poročila smo zvedeli, da šteje društvo sedaj 253 še živih udov, pet jih je že umrlo. V preteklem letu je imelo 10 zborov in in odbor 4 seje. Vrh tega se je bila 16. junija pr. l. napravila slovesna beseda v spomin 26letnega vladanja sv. Očeta Pija IX. Tudi cesarjev rojstni dan, 18. avg. pr. l. je društvo imelo slovesni zbor z veselico. Zanimivo je bilo slišati, kako da sta se v. č. gospod prvomestnik društva in g. zapisovalec sv. Gregorja den t. l. morala v Celji pred c. k. okrajnim glavarstvom zagovarjati zavolj prošnje, katero je naše društvo pred letom sklenilo poslati do svetl. cesarja, da bi se med narodi sprava in mir napravila. Našemu društvu se je podtikalo, da je z drugimi društvi v nepostavni zavezi stalo, ter da je brez privoljenja tiskovine razširjevalo*). Vse to natolecvanje vendar društvu ne bo moglo nič škodovati, ker se je vselej strogo postavne poti držalo. Potov in pisarij je bilo pa vendar le celih 14 dni! Naše društvo se ni le kar s politiko, temuč tudi s primernim podučevanjem svojih udov v nepolitičnih rečeh pečalo. Razlagala se je poljudno bučloreja, sadjoreja, nova metrična mera itd. Pojasnovali so se nove postave. Večkrat so udje tudi kaj iz domače in občne zgodovine slišali. Nobeden zbor ni minol, da bi se ne bilo povedalo, kaj da se je med tem v Rimu in po ostalem svetu naj važnejšega prigodilo. — Društvo je tudi več veselice svojim udom preskrbelo. Od čistih dohodkov tombol je rado, kolikor je moglo, potrebnim slovanskim bratom darovalo.

*) Tako čujemo tudi od drugih strani, da je po-praševanju poglobitni namen bil pozvedeti, ali nemajo morebiti pol. društva zveze med seboj, kar bi ugoden povod dalo, vsa društva zadušiti. Naši prijatelji vedó zdaj, kako treba postopati, vedó pa tudi, kako silno važna da so naša pol. društva. Vredn.